MISTERII DI

ANCIENA AMERIKA

EXPLORAR VIZITI DA AFRIKANI, AZIANI, ED EUROPANI A LA NOVA MONDO PREHISTORIALA

JASON COLAVITO

AUTORO, *CULT OF ALIEN GODS*

©2011 Jason Colavito.
La verko licensizita per Creative Commons Attribution Non-Commercial No-Derivatives License
(http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/)

http://www.JasonColavito.com

Versioni di la artikli en ca libro olim publikigesis:

"Qua advere deskovris Amerika" kom "Who Really Discovered America?" en *Skeptic* 12.3, Somero 1996
"Celo arkeologiala?" kom "Archaeological Coverup" en *Lost Civilizations Uncovered*, 2001.
"La Chiniana-sindomo" kom "The China Syndrome" en *Lost Civilizations Uncovered*, 2003.
"Atlantida, Mu, e le Maya" kom "Atlantis, Mu, and the Maya" en *Lost Civilizations Uncovered,* 2002.

Ica tradukuro
Creative Commons 2023 by Brian E. Drake
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 Unported International

The Oxford Rationalist
56 Albany Street
Oxford, NY 13830 USA
(607) 843-2636
brian.eric.drake@gmail.com

Misterii di anciena Amerika

Explorar viziti da Afrikani, Aziani, ed Europani
a la nova mondo prehistoriala

da JASON COLAVITO

Tradukita da Brian E. Drake

Anke da Jason Colavito

The Cult of Alien Gods: H. P. Lovecraft and Extraterrestrial Pop Culture (Prometheus, 2005)

Knowing Fear: Science, Knowledge, and the Development of the Horror Genre (McFarland, 2008)

"A Hideous Bit of Morbidity": An Anthology of Horror Criticism from the Enlightenment to World War I (McFarland, 2009)

Kontenaji

Introdukto……6
I. Qua advere deskovris Amerika?……9
II. Kad celacho arkeologiala en la Granda Ravinego?. .33
III. La Chinia-Sindromo……45
IV. Atlantida, Mu, e le Maya……61
Apendico: Artiklo pri la Granda Ravinego, 1909……83
Pri la Autoro……95

Introdukto

De pos ke Kristoforo Kolombo desembarkis en la Nova Mondo en 1492, aserti aparis ke altra homi (to esas, homi altra kam la Amerikani indijena) unesme arivabis. Cienco dicas ke adminime un de ta aserti, to pri la Vikingi qui arivis cirkum 1000 p.K., esas vera. Ma preske omna anciena populo di la Anciena Mondo propozesis kom posibla vizitanti ad anciena Amerika e kom genitori di olua multa kulturi indijena. Ta grupi inkluzas (en nepartikulara ordino) Europani di la Petro-epoko, Foenikiani, Greki, Romani, la Walsani mezepokala, Egiptiani, Nubiani, Chiniani, e Polineziani, anke tala fiktiva grupi quala Atlantidani, Muviani, Lemuriani, ed exterterani.

Ica e-libro exploras quar aserti pri vizitanti prehistoriala a Nord-Amerika. Chapitro 1 exploras aserti ke Hispani prehistoriala venis ad Amerika mili de yari ante nun e kunportis partikulara tipi de

petra armi. Chapitro 2 exploras la kresko di mistifiko dum la frua yari di la XXma yarcento qua asertis ke anciena Egiptiani o Buddhisti venis ad Amerika e fondis civilizuro en la Granda Ravinego. Chapitro 3 exploras la maniero per qua historio Mexikiana e Chiniana tordesis por provizar "pruvi" pri Chiniana voyaji a le Amerika ante la veno di Kolombo. Chapitro 4 plu larje inquestas e revuas la multa extrema teorii pri la "vera" origini di la civilizuri di le Olmec e le Maya—de Afrika til Atlantida til extera spaco e pluse.

To quon preske omna tala teorii komunale havas esas deziro atribuar la developi di indijena Nord-Amerika, inkluzante la konstrukto di ter-amasi e Maya-piramidi ed anke indijena mitologio, skrib-arto, ed arto, ad extera forci. Tala teorii sugestas ke la indijena populi di le Amerika, nesimile a populi di la Anciena Mondo, esis ulmaniere nekapabla ipse developar la elementi di civilizeso. To esas nejusta ed esas, konkluze, rasista teorio—mem kande la homi qui propozas ta teorii kredas su ne esar rasisti e forsan ne konocas la rasista impliko di lia teorii.

I. Qua advere deskovris Amerika?

Kompatez kompatinda Nord-Amerika, lando la historio di qua nultempe esos sua propra. Dum yarcenti eruditi, profeti, e manietozi esforcis pruvar ke la kontinento ne apartenas a la indijena homi qui populizabis ol kande la unesma exploranti Europana arivis. Kontree, la anciena monumenti di Amerika asertesas responsesar da "perdita raso," olua homi asertata esar perdita tribuo di Israel, e la unesma deskovro di la kontinento atribuesas ad anciena Egiptiani, Atlantidani, od exterterani—irgu ecepte la Amerikani indijena ipsa.

Nuntempe, du arkeologi kredas ke li trovis pruvi qui ligas anciena Nord-Amerika a la Europa di la Petro-epoko. De pos 1999, Dennis Stanford di la

Smithsonian-institucuro esas la maxim eminenta diskursanto pri la "Solutreana hipotezo," teorio qua asertas ke la unesma homi arivir en la Nova Mondo venis de Hispania prehistoriala e kunportis distingiva maniero fabrikar petra armi. En raporto prizentita en 2004, Stanford e lua kunlaboristo Bruce Bradley skisis propozata voyo uzata da Hispaniani dum voyajar a le Amerika (Bradley e Stanford 459-478). Tamen, plu sorgema exploro pri la Solutreana hipotezo montras ke la ideo ne pruvas to quon la autori asertas.

La Vidpunto tradicionala

La populizo di le Amerika esis temo kontroversala de pos Kolombo. Ma eruditi atingis konsento generala dum la XXma yarcento ke chasanti nomada de estala Siberia venis aden Alaska trans la Bering-stretajo cirkume 14.000 yari ante nun dum la lasta Glacio-epoko, kande la maro-niveli esis sat basa por krear terala ponto. Ta chasanti sequis trupi de mamuti ed altra granda bestii prehistoriala (la bele nomizita "paleo-megabestiaro"). Li voyajis per koridoro sen glacio en la Kanada-shildo

inter masiva glacieri aden la kordio di Nord-Amerika. De ibe li extensis su trans la senhoma peizajo e pos to genitis la homi quin ni konocas kom indijeni Amerikana.

Suporto por ta ideo venis de ne-expektata loko—Clovis, Nova Mexikia, Usa. En ta ne-frequentata parto di la dezerto dum la yari 1930, arkeologi deskovris distingiva tipo de petro-pinti, de pos ta tempo nomizita la "Clovis-pinto". Ol esas pinto di lanco fasonata ambalatere ("bi-faciata"). Clovis-pinti havas tre distingiva traiti. Li esas multe plu longa kam larja, havas bazo konkava e longa kaneleto skultita ye la mezo di amba lateri. Ca kaneleto permisas ke la pinto esez fixigita aden fenduro en shafto ligna od osta por krear lanco. Ca novigo separas la Clovis-pinto de preske omna altra samtempa teknologii di petra utensili, splendida prodajo por la homi qui uzis ta pinti inter 10.500 e 9000 a.K.

Clovis-pinti trovesis tra Nord-Amerika, quankam plu ofte en la estala parto. Dum plu kam mil yari semblas ke homi tra la plu granda parto di la kontinento uzis la sama utensili e

samamaniere chasis. Ton on nomizis la Clovis-kulturo, quankam kad ol reprezentas advera homogeneso kulturala o nur partopreno di utila utensilaro, on ne savas. Pro ke en la frua yari di la XXma yarcento la Clovis-pinti esis la maxim anciena restaji deskovrata, on asertis ke la Clovis-homi esis le unesma habitar la Nova Mondo e ke la unesma habitanti homala di Amerika esis chasanti pri granda bestii—exakte to quon la hipotezo pri transirar la Bering-stretajo sugestas.

La Solutreana Hipotezo

"Clovis-unesme" esis la kustumala poziciono dum la granda parto di la XXma yarcento, ed ankore havas suportanti, quankam deskovraji dum 2011 di semblante nedisputebla restaji ante Clovis igas ke arkeologi asertez bezono por nova paradigmo pri la populizo di le Amerika. Ma tam frue kam la yari 1930 uli propozeskis ke la Clovis-teknologio ne esis developo Amerikana. Arkeologo Frank Hibben remarkis similesi inter Clovis-pinti e la petra pinti fabrikata da prehistoriala Europani nomizita la Solutreani. Li aparis

en moderna Francia ed Hispania cirkum 25.000 yari ante nun dum la Alta Paleolito-epoko, ed esis famoza pro lia bele fabrikata silexa utensili e lia arto. Li remplasesis da la kulturo Magdalenana, la petra utensili di qua esis min rafinita.

Quankam altra kulturi nur frapis l'una roko an l'altra por spanigar fragmenti per perkutar, la Solutreana e Clovis-homi fabrikis petra utensili per distingiva tekniko nomizita "preso-spanigo", qua uzis akuta instrumento por precize krakar la petro. La Solutreani developis ica teknologio cirkum 20.000 a.K. ed extensis su trans West-Europa ante desaparar cirkume 14.500 a.K. (la dati kelke varias segun ta quan on questionas). Hibben kredis ke la similesi kun la plu tarda Clovis-pinti montras ke la Solutreani populizabis Nord-Amerika e kunportis sua utensili (Holden 1467-1468). Stranje, tamen, poko altra di la Solutreana kulturo, ex. lia arto, venis a le Amerika kun li.

Ne longatempe pos la propozo di la Solutreana hipotezo, tamen, arkeologi forjetis la ideo pro tri argumenti: (1) quankam amba kulturi uzis preso-spanigo,

Solutreana pinti ne esis kaneletizita quale la Clovis-pinti—multa Solutreana utensili havis quaza diamantatra formo ma la Clovis-pinti havis konkava bazi; (2) la Solutreani, qui havis nula bateli, havis nula moyeno irar a Nord-Amerika; (3) maxim importante, interspaco di mili de yari existis inter la maxim tarda Solutreana pinti e la maxim frua Clovis-pinti—semblis kronologiale neposibla ke la Solutreani genitis le Clovis.

Ante la lasta parto di la yari 1930, antropologiisto Theodore McCown pluse remarkis ke linguala ambigueso kreas falsa simileso por ti qui studiis nur la arkeologio di Nord-Amerika o to di Europa. La vorto ipsa Solutreana signifikis e la preso-spanigo-tekniko e la kulturo di Hispania prehistoriala. Pro ke la vorto nun havas du signifiki, ol ulfoye esas desfacila por ne-specalisti savar qua senco di la vorto uzesas. Clovis-pinti forsan uzis la tekniko di preso-spanigo Solutreana, ma to ne advere signifikas ke li relatas la Hispana pinti (McCown 150-152). (Esas nur tante multa manieri fabrikar petra utensilo, forsan esas ne-evitebla ke ula tekniki similesez altra

tekniki.) Nur plu tarde la vorto Solutreana restriktesis a kulturo partikulara.

Mankante ferma pruvi, la hipotezo rapide mortis.

Nova objecioni pri Clovis-unesme

Dum la duesma duimo di la XXma yarcento, nova objecioni kontre la teorio ke le Clovis esis unesma sapeskis la vidpunto tradicionala di arkeologio pri anciena Amerika. Situi havanta anomala trovaji apareskis, montrante dati plu anciena kam la maxim anciena Clovis-situi konocata. Quankam la mediatilaro[1] ofte propagandis ta trovaji quale se li renversas la teorio establisita pri la populizo di le Amerika, multa arkeologi sen konsidero ne aceptis la situi ed altri prudente avertis ke plusa laboro bezonesas ante abandonar la paradigmo ke le Clovis unesme venis.

Quankam plura anciena situi pose montresis esar plu yuna kam unesme supozata, kelka situi ofris konvinkanta kazo pri populizo di la Nova Mondo ante le

1 "Mediatilaro": la amaso de jurnali, televiziono- e radiofono-stacioni, ed interreto-situi qua dissemas novaji a la publiko; "mediatilo": un de tala moyeni dissemar novaji.

Clovis. Meadowcroft Roko-shirmilo, en Pennsylvania, semblis montrar kontinua uzo de la koloniala periodo retroe til 18.000 a.K. o mem plu frue. Multa arkeologi aceptas ke la Meadowcroft-situo esas vera, ma altri asertas ke kontamino koruptas la datizo.

Tamen, la situo di Monte Verde, Chili, ofras la maxim bona pruvo pri ante-Clovis-a habito en Amerika. Datizita per radio-karbono til cirkum 10.500 a.K. o plu frue, la situo esis plu anciena de mil yari kam la Clovis-situi en le Amerika. Quale arkeologo Brian Fagan dicis en la jurnalo *Archeology*, la evo di la situo esis "tante ne-expektata ke ula arkeologi, ca recensanto inter li, esis kurioza ka la situo advere esas ne-perturbata strato kulturala. Ni esis nejusta. Dillehay (la exkavanto) pruvis ke Monte Verde esas habiteyo, probable ye la komenco di koloniizo en le Amerika" ("Monte Verde").

Homi esante en Sud-Amerika tante frue implikas ke li mustis esir en Nord-Amerika mem plu frue. To retroe pulsis la probabla dato por arivo homala en la Nova Mondo per milyari. Pos furioza debato,

estimata grupo deklaris ke la Monte Verde-situo esas valida (“Monte Verde”). Per plusa stroko kontre la teorio ke le Clovis unesme venis, la pruvi di Monte Verde indikis ke nutrivi vejetantara esis plu importanta a ta frua homi kam chaso por granda bestii, indikajo ke la unesma Amerikani forsan ne sequis granda bestii aden la Nova Mondo.

Ta objecioni a Clovis-unesma kreis fluego de nova teorii pri quale e kande la unesma homi venis a le Amerika. Multi de ta nova teorii favoris ula sorto de transiro di la Pacifiko per batelo irge kande de 15.000 til 50.000 yari ante nun. Kredinda alternativo a la migrado tra la glacio-koridoro esas ke la unesma migranti arivis alonge la litori e segliris de Azia ad Amerika. Ica teorio predicis ke la maxim anciena situi trovesus an la litoro vice en la internajo di Nord-Amerika. Ironioze, to helpis explikar pro quo Monte Verde trovesis an la litoro di Sud-Amerika. Pos la fino di la Glacio-epoko, la niveli di la oceani acensis e dronis la situi litorala en Nord-Amerika, ma konservis olti en Sud-Amerika, ube la litori min erodesis.

Ante la fino di la XXma yarcento, on generale kredis ke la Nova Mondo populizesis da ondi de enmigranti de Azia ad Amerika, voyajante intervale de la fora pasinto til la tre recente prezento. La ultima ondo ante la vinko Europana—le Inuit e le Eskimo di la Arktiko—arivis cirkume 1000 p.K. Ne esis un migrado ma serio de migradi dum yarmili. Tamen, nova kontroversi aparis pri kad adminime un de ta migradi venis de Europa.

La Nova solvuro Solutreana

La Solutreana-liguro dormetis dum preske sis yardeki, til ke Stanford rivivigis ol dum konfero en 1999. Pos la acepto di Monte Verde, la tempo esis bona por defiar antiqua teorii pri la populizo di le Amerika. Pluse, dum julio 1996, skeleto deskovrita en Kennewick, Washington, Usa, itere rivivigis la nociono ke Europani koloniizabis la kontinento ante la ancestri di la nuntempa indijeni Amerikana.

Komencala raporti dicis ke Kennewick-homo, quale la osti konocesis, havas traiti “Kaukazatra”. Konfuzante obseleta termino teknikala pri la formo di

kranio por la rasala kategorio “Kaukazana,” ula komenteri e radikali dicis ke Kennwick-homo pruvas ke blanka Europani esis “advere” la unesma Amerikani. Ta komenteri ne komprenis ke la formi di kranii grande varias ed inter individui e tra tempo. Inquesto da la Usana guvernerio determinis ke la Kennewick-restaji esas di indijeno Amerikana ed evis cirkum 7.000 til 9.000 yari (National Park Service).

La kontroverso ne mortis, e nuntempe plura grupi, de eruditi til neo-Nordala pagani til Ariana-dominacisti, ankore citas Kennewick kom pruvo pri prehistoriala koloniizo Europana en Amerika. Quankam la osti datizesis cirkume 7200 a.K. ed esis tro yuna esar mem Clovis-a, la pordo apertesis a nova aserti pri paleolitala voyaji Europana a la Nova Mondo. Dennis Stanford di la Smithsonian e lua kunlaboristo Bruce Bradley sizis la instanto por itere propozar la longatempe abandonita “Solutreana solvuro”.

Esencale, la du inquestanti repetis ed expansis la aserti di Hibben pri la simileso inter la teknologii Solutreana e Clovis-a.

Unesme, li remarkis ke nula utensili Siberiana havas kaneletizo quale la Clovis-teknologio, e tale negis Azia kom fonto por la Clovis-kulturo. “Yari di inquesto en estala Azia ed Alaska produktis poka pruvi pri irga historiala o teknologiala konekto inter la Aziana paleolito (Petro-epoko) e Clovis-populo,” li skribis (Stanford e Bradley). La fakto ke la Solutreani mankis kaneletizo ofris min multa objecioni, tamen, pro ke pruvi morfologiala servos ligar li a Clovis.

Li anke citis la simileso di utensilari—la skrapili e kulteli uzata da chasanti prehistoriala por pecetigar granda bestii. Li asertis ke la Solutreani kreabis ta pinti ed utensili e legacabis oli a la Clovis-homi. Quankam la Solutreani havis plu granda diverseso di utensili, la Clovis-homi havis nulo nesimila ad olti trovata en Solutreana situi. Kurte, pro ke li simile aspektas, konekto mustas existar (Stanford e Bradley).

Por superirar Hibben, Stanford e Bradley mixis la nova situi ante Clovis-epoko aden lia hipotezo. Li asertis ke ta nova situi pruvas la relato per montrar ke

teknologio ante Clovis esis mem plu proxim a la teknologio Solutreana e "forsan reprezentas teknologio transitala inter Solutreana e Clovis" (Holden 1468). La kaneletizo vidita en Clovis-pinti do esis developo Amerikana de petra utensili mem plu simila a le Solutreana. Tale, Clovis ne esis kopiuro di la Solutreana teknologio ma developo de ol (Holden 1468). Pro quo la kaneletizo ne darfas esar developo de plu frua Aziana teknologio esas min klara.

La Solutreana hipotezo konfrontis quika kritiko de tala eruditi quala G. L. Straus e G. A. Clark, qui trovis ke ol mankas, same quale plu frua generaciono forjetis ol pos la unesma propozo. Ma mem aceptar la ideo ye nominala valoro prizentis problemi logikala qui esis desfacile vinkata.

Faktiva problemi

Unesme, la pruvi semblas forta kontre Europana origino di frua Amerikani. Esas nula unika kozo o homala restajo de ta periodo qua esas ne-ambigue Europana. Rimemorez, Kennewick-homo, mem se lu esis Europana, esis mili de yari tro tarda.

Pluse, la nuntempa indijeni Amerikana havas evidenta origini genetikala en Azia, ne en Europa. Stanford e Bradley esforcas refutar to per indikar exploro pri tipo de DNA mitokondriala nomizita haplogrupo X, marko genetikala, trovata plu freque en Aziana populi kam en populi o di indijeni Amerikana o di Europani (Stanford e Bradley). Surfacale, to semblus montrar liguro inter indijeni Amerikana ed Europani.

Tamen, pro ke la unesma migranti aden le Amerika esis probable kelki, bone komprenata mekanismi evolucionala, quale la fondanto-efekto ed altra formi de stretigo genetikala, facile afektabus la frequenteso di haplogrupo X. Fakte, pos explorar la DNA mitokondriala vice olua relativa frequenteso, raporto en 2002 ligis la haplogrupo X di la indijeni Amerikana a to trovata en Siberia. To evidente ligis indijeni Amerikana ad Azia e ne ad Europa (Malhi e Smith 84-86). Omna altra datumi genetikala konfirmas la liguro ad Azio.

Duesme, la questioni de la yari 1930 pri la Solutreana konekto restas sen solvuri. Pro quo la Clovis-pinti esis kaneletizita e la

Solutreana pinti ne esis? Quon li facis dum la mili de yari qui separas la kulturi Solutreana e Clovis-a? Quale la Solutreani venis a Nord-Amerika se on agnoskas ke li ne havis bateli? Bradley e Stanford propozas ke la Solutreani arivis per voyajar alonge la bordo di la granda glacieri di la Glacio-epoko (Bradley e Stanford). Lia bateli, se li havis bateli, nur faliis travivar en la registro arkeologiala.

Pri la altra questioni, Stanford e Bradley ofras tordita expliko. Esencale, li koncesas ke Clovis ne esis la unesma kulturo en Nord-Amerika. Plu frua kulturi, ex. to reprezentata ye Meadowcroft-rok-shirmilo, havis nekaneletizita pinti qui forsan esas transitala de Solutreana til Clovis (Bradley e Stanford). Do, dum mili de yari la Solutreani repozis en le Amerika e gradope developis Clovis-teknologio.

To ofras evidenta problemo logikala. Se Stanford e Bradley konfesas ke esis kulturi en Amerika ante Clovis, e se li koncesas ke Clovis-pinti forsan developesis de plu frua petra utensili uzata en le Amerika, pro quo atencar origino Solutreana? Ka la anciena habitanti di le

Amerika, konocata da eruditi kom Paleo-indijeni, ne esis sat inteligenta por inventar lia propra utensili? Desfortunoze, pro ke esas tante kelka situi ante la Clovis-epoko, esas desfacila dicar quante proxime la plu frua petra utensili similesas sua supozata similaji Solutreana, do reala probo ankore vartas la proverbatra turno di la shovelo.

Problemi logikala

Ma ni aceptez, uninstante, kom penso-experimento, ke Stanford e Bradley esas justa ke la petra Clovis-utensili ya derivesas de Solutreana predecanti. Ka to pruvus ke Hispani prehistoriala migris a la Nova Mondo e facis nova vivo sur nova kontinento, quale la autori asertas? Mem aceptante la identifikeso di petra utensili Clovis-a e Solutreana, on ne povas logikale deduktar ca konkluzo.

Unesme, teknologio ne esas identa a kulturo, e kulturo ne esas identa ad origini genetikala o geografiala. Por uzar kelke exajerata exemplo, on povas voyajar aden la pluvo-foresto di la Amazono od aden la Kalahari-dezerto e trovar tribui, la membri di qui weras Nike-vendaji. Ka to signifikas

ke ta homi venas de Usa? La origini kulturala di lia vesti asertus lo. Ma pro ke la etiketi sur la vesti dicas ke ta vesti fabrikesis en Chinia, ka to signifikas ke la homi esas Chiniani?

Per la logiko di Stanford e Bradley, on mustas konkluzar ke ta homi esas Chiniani pro ke, segun li, tala indikaji kulturala quala petra utensili o Nike-shui mustas voyajar kun la homi qui inventis oli. Lia logiko exkluzas la transdono di ta indikaji de homo ad homo trans granda kateno de interago e komerco. Kurte, se la Clovis-homi ya uzus teknologio Solutreana, to ne necese signifikus ke li esis Hispani.

Tamen, pro ke probable ne esis komerco-voyo Atlantika de Hispana ad Amerika til pos ke la Arktiko esis populizita, cirkume 3000 a.K., nia penso-experimento koaktas ke ni konsiderez ke Solutreani ya venis ad Amerika. Ma itere, supozante liguro inter le Clovis e la Solutreani ne pruvas ke ta homi esis le sama.

Ni imaginez ke forta bando de la Solutreani di Stanford e Bradley voyajas alonge la bordo di la glacieri ed arivas en le

Amerika. Ta Solutreani deskovras prosperanta populo de paleo-indijeni e partoprenas sua teknologio. La paleo-indijeni saltas pro joyo ke la Hispani adportis a la nulsavanta homi sua petra utensili preso-spanigita ed avide partoprenas la nova teknologio kun omna sua amiki. La Solutreani, deceptata pro ke esas tante multa paleo-indijeni kun qua li mustas partoprenar la mamuti e mastodonti, turnas su e retroiras adheme. Tale teknologio, ma ne homi o geni, povus voyajar a la Nova Mondo.

Pro ta posibleso Stanford e Bradley nedirete expozis la febleso di lia aserto en la epitomo di lia recenta raporto: “Pruvi akumulesis dum la pasinta du yardeki qua indikas ke la maxim frua origino di homi en Nord-Amerika forsan esis de sudwestala Europa dum la lasta glaciala maximo. En ta rezumo ni skisas teorio pri Solutreana origino por Clovis-kulturo e kurte prizentas la datumi arkeologiala qua suportas ta aserto” (Bradley e Stanford).

Remarkez la misdirekto: nepersonala “pruvi” montras ke la unesma Nord-Amerikani venis de Europa, ma la autori

nur sugestas ke la Clovis-“kulturo” venis de la Solutreana. La du ne esas sama, e la autori savas ke l’una ne pruvas l’altra, irge quante li volas implikar lo. Ma pro ke la autori antee konfesis, ed arkeologio aceptas, ke Clovis ne esis la unesma kulturo en Nord-Amerika, mem Solutreana origino por Clovis ne kontributas a la aserto ke la homi di “maxim frua origino” en la Nova Mondo venis de Hispania.

Per la maxim favoranta interpreto, li ne pruvas plu kam difuzo. Per nula interpreto la teorio pruvas ke Europani esis la unesma koloniisti di Amerika.

Plu probabla historio

Tainstante esas nula klara pruvi qua relatas la Solutreani a la Clovis-homi—od ad irga plu frua homi di Nord-Amerika. Antropologiisto G. A. Clark prizentas forta kazo ke la similesi inter la du kulturi koincidas, la rezulto de du nedependanta populi qui hazarde trovas simila solvuri afrontata da simila problemi pri chasar granda bestii (Clark 16). To antee eventis. La arko e flecho developesis nedependante en le Amerika ed en la Anciena Mondo.

Skrib-arto developesis nedependante en la anciena Proxima Oriento, en la anciena Fora Oriento, ed en Mezo-Amerika. Remarkez anke la monti de papero devocata a supozata liguri inter la piramido-konstrukto e mumiigo di la Anciena e Nova Mondi.

Quale antropologiisto Lawrence Guy Straus dicis a National Geographic, "Un de la granda falii di arkeologio ... esas kontinua dependo de la nociono ke se du kozi similesas l'una a l'altra, li mustas havar sama fonto. Ma ta similesi aparas e ri-aparas de tempo a tempo en diversa loki" (Parfit 61).

La hipotezo Solutreana esas nur la maxim recenta en longa kateno de idei qui serchas la origini di historio Amerikana en altra landi. De pos la unesma explori di la Nova Mondo, exploristi esforcis ligar la historio di la kontinento ad Europa, quale se por satisfacar bezono posedar e la maxim fora pasinto di Amerika ed olua prezento.

La Clovis-kulturo esis probable kreuro indijena, produkturo di ula tre habila homi qui laboris per to quon li havis mili de yari ante nun. Til ke aparas korpala

pruvi qui ligas la anciena Amerika ad Europa, existas nula justifiko durar negar lia historio, lia kulturo, e lia prodaji a la Amerikani indijena.

Verki Citata

Bradley, Bruce e Dennis Stanford. "The North Atlantic Ice-Edge Corridor: A Possible Paleolithic Route to the New World". *World Archaeology* 36.4 (2004): 459-478. Imprimita.

Clark, G. A. "Deconstructing the North Atlantic Connection". *Current Research in the Pleistocene* 17 (2000): 11-13. Imprimita.

Holden, Constance. "Were Spaniards Among the First Americans?" *Science* 286 (1999): 1467-1468. Imprimita.

Malhi, Ripan e David Glenn Smith. "Brief Communication: Haplogroup X Confirmed in North America". *American Journal of Physical Anthropology* 119 (2002): 84-86. Imprimita.

McCown, Theodore D. "That Magic Word, Solutrean". *American Antiquity* 5 (2): 150-152. Imprimita.

"Monte Verde Under Fire". *Archaeology* (Interretala artiklo). 1999. Interreto. <http://www. archaeology. org/online/features/clovis/>.

National Park Service Archaeology and Ethnology Program. Mayo 2004. Interreto. <http://www.cr. nps.gov/aad/kennewick/>.

Parfit, Michael. "Hunt for the First Americans". *National Geographic* decembro 2000: 40-67. Imprimita.

Stanford, Dennis e Bruce Bradley. "The Solutrean Solution—Did Some Early Americans Come from Europe?". *Discovering Archaeology.* Februaro 2000. Ri-imprimita en *Clovis and Beyond.* Interrreto. <http://www.clovisandbeyond.org/articles1.html>.

II. Kad celacho arkeologiala en la Granda Ravinego?

Ye 5 aprilo 1909, jurnalo en Phoenix, Arizona, Usa, nomizita la *Arizona Gazette*, publikigis artiklo en la edituro vesperala qua asertis ke kulturo Egiptiana-Tibetana vivabis en la Granda Ravinego. Ye la unesma pagino sub la kaptitulo "Explori en la Granda Ravinego" (videz Apendico por la texto di la artiklo), la artiklo anonima asertis ke la trovajo esas "ne nur la maxim anciena deskovrajo arkeologiala en Usa, ma un de la maxim valoroza en la mondo." Pluse, la artiklo asertis ke la projeto esis "direktata da profesoro S. A. Jordan" kun aventurero provizata da la Smithsonian, G. E. Kincaid. La restajo di la artiklo esas raporto pri la deskovrajo da G. E. Kincaid.

En lua naraco Kincaid deskriptis serio de tuneli e paseyi havanta kruco-chambro proxim la enireyo en qua stacas statuo: “La idolo preske similesas Buddha, quankam la ciencisti ne certesas pri qua adoro religiala ol reprezentas. Konsiderante omno til nun trovata, esas posibla ke ta adoro maxime similesas la anciena homi di Tibet.” Kincaid alegate dicas ke lu trovis griza metalo nekonocata qua similesas platino en la kaverno, e mikrega kapi skultita esis dissemita sur la pavimento. Urni havis “misterioza hieroglifi, la klefon di qui la Smithsonian-instituto ankore esperas deskovrar.” En altra chambro lu dicis ke lu trovis mumii: “Uli de la mumii kovresas per argilo, ed omni envolvesas en texuro ek kortico.” Lore ni adias Kincaid, e la anonima raportisto ofras epilogo: “La deskovraji en la Granda Ravinego forsan pluse lumizos evoluciono homala ed epoki prehistoriala.”

De ta stranja historio skribita ye la komenco di la XXma yarcento venis reto ek intrigo e decepto quan historieri alternativa asertas deskovrir. To esas nur un aspekto di kreskanta paranoyo inter autori alternativa

qua vidas konspiri qui minacas destruktar la "vera" historio di la pasinto di la homaro. Ni explorez plura aspekti di ca alegata celo.

La Mistifiko di la Granda Ravinego

Quik aparas kelka signi indikanta mistifiko da la jurnalo o da sioro Kincaid. Unesme, la historio havas nur un fonto sen komenturo da profesoro Jordan od irga altra homo, la sorto de historio quan mentianto skribus. Ye 12 marto di la sama yaro, la *Gazette* raportabis pri plu frua etapo di la aventuro di Kincaid. Tamen, esas nula pruvo dokumentala por suportar la existo di sioro Kincaid.

Duesme, la Smithsonian esas institucuro, ne instituto. Irgu qua advere laboras por ol savabus to. Triesme, kande on lektas la tota artiklo, ol semblas esar rivomo di la rakonti di la XIXma e frua XXma yarcenti pri Lemuria ed Atlantida. Fakte, mem se la jurnalo esas senblama en ca kazo, la alegata sioro Kincaid, pri qua nula registro existas che la Smithsonian, facile esus lokala mentianto qua lektabis pri la perdita kontinenti di Atlantida o Lemuria e developis ol aden rakonto komprata da la

chipa jurnalaro qua ankore shancelis pro la jurnalo-febro di Pulitzer ed Hearst. Quale la jurnalo ignorus rakonto qua semblas tante bona? Rimemorez, to esis ero kande mistifiki esis kustumale publikigita da la jurnali, ed Edgar Allan Poe e Mark Twain famoze kontributis a la jenro. La maxim famoza mistifiko, la luno-mistifiko di 1835 da la *New York Sun*, demandis ke lektanti kredez ke exterterani sur la luno esas videbla de la tero. E li ya kredis.

Quaresme, la fakti di la historio ne esas logikala, libere mixas motifi Buddhista ed Egiptiana, malgre ke mili de yari e de milii separas la du kulturi.

Tamen, multa homi ignoras ica historio, e la naraco havas aspekto minacanta. La kredo ye ca perdita Egiptiana-Tibetana templo ankore havas konsequi. De pos ke la exploristo ne-ortodoxa David Hatcher Childress publikigis la jurnalo-mistifiko kom fakto en sua libro *Lost Cities of North and Central America* [*Perdita urbi di Nord- e Central-Amerika*], la rakonto ganis la garnisaji di vereso sen egardar la reala fakti. En artiklo en *Atlantis Rising* pri la esforci di la baroka

arkeologo John Ora Kinnaman dum la yari 1950 pruvar ke la Granda Piramido konstruktesis 35.000 yari ante nun, Stephen Mehler skribas:

> Pro la enorma kristalo depozata en chambro 1.100 futi sub la primitiva roki di la alta-planajo di Giza, Egiptiana sacerdoti povus sendar mesaji telepatiala cirkum la mondo! Segun [doktoro Albert J.] McDonald, un de la loki a qui doktoro Kinnaman dicas ke ta mesaji sendesis esis la Granda Ravinego! Doktoro Kinnaman posible savis pri deskovrajo en la Granda Ravinego dum 1909 e mem konocis profesoro S. A. Jordan, ma ni ja ne havas dokumentala pruvi pri to.

Pri Kinnaman, lu asertis trovir la Halo de Registri Atlantidana sub la Sfinxo, ube lu dicis ke la Archo di Kontrato repozas. Evidente, esas nula vereso en lo, e Kinnaman esforcis validigar la predicaji di la alegata trancero Edgar Cayce.

La pruvi sugestas ke la rakonto pri la Granda Ravinego esas tota fabrikajo. Olim existis ula profesoro S. A. Jordon, espelata kun ‘o’ e ne ‘a’, ma ca Jordon esis arkeologo Europana, ne Usana. Jordon ne laboris pri la Granda Ravinego. Ye la retsituo *Cyber Space Orbit* (nun abandonata), John Winston komentis:

> Plura inquesti profesionala pri ca afero dek yari ante nun evidentigis ke segun autoritatozi di la Smithsonian, to esis ya mistifiko, ed esas fakto ke existas nula registro ke irga profesoro S. A. Jordan existis, od asociesis kun la Smithsonian.

Lu lore citas paradoxale la existo di profesoro Jordon kom pruvo pri celo da la Smithsonian pri informi en la *Gazette*-artiklo. Plu probable esas la ideo ke Jordan espelata kun ‘a’ nultempe existis. Pri la Smithsonian ipsa, questionata da Peter Hay di la retsituo *Sightings*, reprezentanto por la Institucuro ofris la komenturo sequanta:

De: Smithsonsian Information <Info@info.si.edu>
Ad: <pmh@direct.ca>
Sendita: jovdio 13 januaro 2000 8:16 AM
Temo: Re: Fw: SIGHTINGS

Peter Hay

Vua ret-postajo di 11 januaro recevesis.

La Smithsonian-institucuro recevis multa questioni pri artiklo en la Phoenix Gazette di 5 aprilo 1909 pri G. E. Kincaid e lua deskovro di ‘granda subtera citadelo’ en la Granda Ravinego, hakita da anciena raso ‘de origino orientala, posible de Egiptia.’ Segun la artiklo, profesoro Jordan direktis importanta inquesto di la ‘citadelo’ qua facesis da la Smithsonian.

La Arkeologio-departmento di la Smithsonian serchis olua registri sen trovar irga menciono di ula profesoro

> Jordan, Kincaid, o perdita Egiptiana civilizuro en Arizona. Nihilominus, la rakonto duras repetesar en libri ed artikli.
>
> Ni gratitudesas pro vua intereso pri la Smithsonian-institucuro.

Quale la rakonto kreskis

Nihilominus, multi duras fideme kredar la rakonto pri la kaverno prehistoriala, qua kreskis e metamorfosis aden subtera urbo kande la rakonto iterante repetesas. Autoro David Icke esas tipala di la tota kredanti. De lua libro *The Biggest Secret* [*La Maxim granda sekretajo*]:

> En 1909 subtera urbo konstruktata kun la precizeso di la Granda Piramido trovesis da G. E. Kincaid proxim la Granda Ravinego en Arizona. Ol esis sat granda por lojar 50.000 homi e mumiigita kadavri trovita havis orientala o posible Egiptiana origino, segun la direktanto di la expediciono, profesoro S. A. Jordan. […] Mea

> propra exploro sugestas ke ol esas de altra dimensiono, la plu basa quaresma dimensiono, quan la repterala dirketo e manipulado chefe aranjesas. (25-26)

En la naraco di Icke, la kavernala tombo legendala divenas preciza urbo havanta granda populo. Icke anke nomas olua habitanti kom repteri de la quaresma dimensiono, koncepto unesme skribita en la rakonto fiktiva da H. P. Lovecraft, "The Nameless City" ["La Sennoma urbo"], ube desfortunoza voyajanto deskovras en Arabia subtera urbo populizita da la mumii di repteri prehistoriala. Ecepte la diferanta loko, la versiono di la mito da Icke semblas esar ri-varmigita Lovecraft, kun quanto de Robert Temple: "Esis altra rasi exterterana sur la Tero ed ankore esas, anke la raso exterterana quan la Sumeriani nomis la Anunnaki e quan altra texti anciena nomas la serpento-raso" (19-20). Tamen, Icke anke kredas ke princino Diana mortis pro celacho exterterana.

La komuna filo tra aserti alternativa pri la Granda Ravinego esas un fonto: la

libro da David Hatcher Childress, qua sugestas vasta konspiro arkeologiala por celar restaji Egiptiana. Ni kurte regardez Childress e lua idei. Childress nomas su "erudito pri perdita cienco," ed asertis en lua libro *Extraterrestrial Archaeology* [*Arkeologio exterterana*] ke la luno e proxima planeti kontenas piramidi, kupoli e spaco-portui videbla per teleskopi e sateliti. En *Technology of the Gods* [*Teknologio di la dei*] (2000), lu asertis ke anciena kulturi posedis avancigita teknologio ultre to quon la homaro nuntempe atingas.

Childress anke skribis serio de libri pri *Perdita urbi* en qui lu kolektas historii anomala, dubitebla, ed apokrifa por pruvar sua tezo ke exterterani influis la frua homaro e ke nuntempa guvernerii supresas ta fakto. Semblas ke Childress trovis la historio di la *Gazette*-artiklo dum inquestar por *Perdita urbi di Nord- e Central-Amerika*, en qua lu repetis historii apokrifa pri pterodaktili vivanta en Texas. Lu aceptis la oficala negi di la *Gazette*-artiklo kom pruvo pri celacho. Lu inkluzis la rakonto e la negi en chapitro di *Perdita urbi*, e lu extraktis ta

chapitro por la jurnalo alternativa e konspirema, *Nexus*, en 1993.

Pos publikigo en *Nexus* (volumo 2 numero 13), la artiklo publikigesis che KeelyNet BBS ye 8 mayo 1993 sub la ne-oportuna titulo CANYON.ASC. KeelyNet emisis renunco ke irgo publikigita esas libere kopiebla, ed interretala revoluciono naskis. Balde la artiklo da Childress aparis omnaloke enrete e centi de retsitui deklaris ke anciena Egiptiani vivabis en la Granda Ravinego. Nun, malgre repetita despruvo, la rakonto esas ferme plantacita en la komunitato alternativa kom pruvo ke la Smithsonian celis parti di historio.

Verki Citata

Childress, David Hatcher. *Lost Cities of North and Central America*. Kempton, IL: Adventures Unlimited Press, 1992. Imprimita.

"Explorations in Grand Canyon". *Arizona Gazette*. 5 aprilo 1909.

Icke, David. *The Biggest Secret: The Book That Will Change the World*. Bridge of Love, 1999. Imprimita.

Mehler, Stephen. "The Search for Kinnaman's Entrance". *Atlantis Rising*. Vintro 1997. Interreto.

III. La Chinia-Sindromo

Dum 2002 Britania subisis altra periodala spasmo di historiala teoriifado extravagema. De tempo a tempo ulu ibe inventas nova loko por Atlantida o nova teorio pri qua advere skriptis la teatraji di Shakespeare, e to omna grande kontributas a la charmo di la plu civilizita kuzo di Usa. Icafoye olima oficiro di la Rejala Navaro nomizita Gavin Menzies anuncis a la mondo ke la Chiniani e ne Kolombo advere deskrovabis Amerika, malgre la fakto ke la indijeni Amerikana "deskovrabis" la kontinenti dekamili de yari plu frue. Ma ni savas to quon lu intencis dicar.

La chefa punto di lua tezo prizentesis en lua libro *1421: The Year China Discovered the World* [*1421: La Yaro kande Chinia deskovris la mondo*], sucesoza en ed Britania

ed Usa. Simple, Menzies kredas ke dum 1421 la Chiniani sendis navaro qua segliris adweste. Quankam eruditi ortodoxa kredas ke li retroe turnis su pos atingir Kenya, Menzies asertas ke li duris voyajar e tandem atingis Amerika. Ibe li pacoze komercis kun la indijeni e fondis la civilizuro Peruana kom Chiniana avan-posteno. Li facis mapi di omna sep kontinenti e mem di la Nordala Polo. Pose, dum 1423, li destruktis lia navaro e turnis su adinterne e ne emersis de lia dormado til la moderna tempo. To omna esis granda prodajo, nam la Europani bezonus yarcenti por atingar to quon la Chiniani facabus dum nur du yari.

Menzies ne esas la unesma homo asertar ke Aziana homi arivis en le Amerika longatempe ante la Europani (videz la sequanta chapitro, "Atlantida, Mu, e le Maya"), ma lu esas un de le unesma homi qua recevis tante multa atenco da la mediatilaro. En januaro 2003, la *New York Times Magazine* prizentis artiklo longa de 2.600 vorti pri la homo e lua idei. Raportisto Jack Hitt juste remarkis ke multo dicita da Menzies en la libro esas nevera: "Pro la

filandratra forteso di la pruvi di Menzies, tamen, esas neprobabla ke la historio-departmenti balde ornos lu per … girlandi." Hitt expozas la manko de pruvi dokumentala qua karakterizas la eruditeso di Menzies, ed elegante refutas aserti pri Chiniana turmi en Rhode Island e Chiniana mapi di la bayo di San Francisco, ma agnoskas ke lu ofras "seduktiva lekto."

Explorar la pruvi

Me lektis la artiklo en la *Times* ed esis kurioza da ta stranja ideo, do me vizitis la retsituo da Menzies pro ke, kandide, me tote ne pagus bona pekunio por ideo qua semblis mankar pruvi. Che ta retsituo, me astonesis vidar ke la *Times* advere semblis piktir la eruditeso di Menzies en plu pozitiva maniero kam la pruvi suportas. La retsituo ofras pompoza aserti pri la importeso di to quon la lektanto balde deskovros: "La deskovrajo da Gavin Menzies bezonis multa yari, ma pro la tempo-grandeso en qua lu povis expansar e plufortigar sua hipotezi, la koncepto pri Chiniana dominaco marala expozesis e

suportesis per maniero qua nur duktos multi rikonsiderar la historio aceptata."

Me kredas ke suficas explorar to quon Menzies joyoze asertas esar granda pruvo qua suportas sua aserto. Quale publikigita sur la novajo-pagino di lua retsituo *1421* en 2003:

> Nia recenta exploro revelis la trovo di 'Chiniana' kadavro en la ruinaji di tombo en Teotihuacán, Mexikia. La kadavro skeletala, deskovrata da William Niven en 1911, trovesis sur altaratra strukturo, ma esis tante anciena ke la osti tushite peceteskis. La kranio esis Mongoliana tipo e la korpo ne plu alta kam kin futi, havanta longa brakii. Ol weris cirkum la kolo koliaro de perli ek verda jado, materio exterlanda en Mexikia tatempe. Apud la kadavro esis argila statuo longa de 7 'inch'-i, konocata kom 'La Mikra Chiniano' pro evidenta kauzi: la figuro vestizesis ed ornesis en Chiniana stilo, la vizajo havis fenduret-forma okuli, e grandega ringi en lua oreli

> simila a ti nuntempe werata da la Chiniani. Sur la kapo lu weris kaloto havanta mikrega butono en la mezo, qua preske exakte similesas la kaloti werita da la Mandarini di la Imperio. La trovajo semblas esar plusa forta indikajo pri la kontakto kun Mexikia da Chinia ante Kolombo.

Traktante la pruvi de la komenco, ni vidas ke Menzies hike dependas de raporto de 1911 e ne de la reala pruvi ipsa. Lu konfundas la antiqua triopla klasifiko-sistemo pri Kaukazatra, Mongolatra, e Negratra tipi kun la perceptata raso-grupi (qui havas nula bazo genetikala). Lu referas a la kranio-tipo "Mongolatra" kom "Mongoliatra," neglijante egalas traito morfologiala a loko geografiala. Ta loko pose konvenante uzesas por ligar la kranio a Mongolia e do ad olua vicino Chinia.

Ma to esas kimero, nam la populi indijena di le Amerika esas la decendantaro genetikala di Aziani qui unesme populizis le Amerika ultempe inter 50.000 e 25.000 yari ante nun. Lia kranii konsideresis kom "Mongolatra" pro ke li fitas la traiti

morfologiala qui evolucionis en Est-Azia, quale la populi di India konsideresas kom Kaukazatra pro ke lia kranii havas mezuri simila ad olti di Europani. Kranio-formo, komprenende, ne multe relatas a la kolori di peli od ad heredajo etnala ma multe relatas a relati genetikala. Do esas nula surprizo ke la indijeni Amerikana havas multi di la sama geni (do kranii) kam lia kuzi Est-Aziana, pro ke en la granda extenseso di developo homala, li ne divergis tante longe ante nun.

Pose Menzies facas plura erori elementala pri prehistorio Mexikiana, quan lu distordas por fitar ta skeleto aden lua kadro prekonceptata. Lu asertas ke la koliaro di la skeleto esas ek jado, “materio exterlanda en Mexikia tatempe.” Lu ne dicas qua “tempo” to esis, ma ni mustas supozar ke ol esis cirkum la dato 1421 quan lu propozas por la aventuro Chiniana. Ni exploros la dato-problemo plu tarde. Nihilominus, mem la maxim rudimenta exploro pri prehistorio Mexikiana trovas senfina quanti de jado. Le Olmek facis statui ek jado, ecelante skultita, ed uzis la materio por ornivi, praktiko adoptata da le

Maya. Trans omna anciena Mexikia, jado ne nur esis importanta materio, ol esis sakra materio di la maxim alta qualeso. La indexo di la skol-libro da Michael Coe, *Mexico: From the Olmecs to the Aztecs* [*Mexikia: De le Olmek til le Aztek*] montras 24 citaji pri jado. Maxim relatante nia diskuto esas la remarko da Coe ke ye Teotihuacán, "skulto maxim bone reprezentesas da la severa petra maskili, fasonita ek diabaso, bazalto, jado, andesito ed altra materii" (*Mexico* 116). Jado anke uzesis por tala ornivi quala olti trovata sur la kadavro.

Lu pose konkluzas de la deskripturo di la argila statuo trovita apud la skeleto ke ol piktas Chiniano pro la "fenduret-forma okuli" e "grandega ringi en lua oreli." Ta amba traiti esas ne nur ne-Chiniana ma esas evidenta en la maxim frua arto di anciena Mexikia. Cirkum 1500 a.K. la figureti di Tlatilco montreskis la distingiva fenduret-forma okuli. Komencante cirkum 1200 a.K. le Olmek, la unesma alta civilizuro di Mexikia, sempre piktis la okuli di lia skulturi kom fendureti o kun la okulo-falduro karakteriziva nun asociata kun

homi de Azia. To ne surprizez pro ke indijeni Amerikana *ya* esas de Azia, e la indijeni qui duras habitar la Olmek-hemlando ankore havas okuli samforma til nun. Fakte, le Olmek facis mikra jada figureti havanta okulo-fendureti por pozar ye ofrajo-situi. Ye la dekado di le Olmek pos 400 a.K., lia tradicioni transdonesis ad altra populi Mexikiana qui developis de la legaco di le Olmek. La homi di Teotihuacán kreis lia propra arto-stilo dum la yarcenti ante la destrukto di la urbo en 650 p.K., ma ol esis stilo uzanta multa stilo-traiti di le Olmek. La kelke famoza petra maskilo di Teotihuacán montras vizajo homala tam granda kam vivanto qua havas la sama distingiva okulo-fendureti qui derivesis de la Olmek stilo e reprezentis la homi qui uzis la maskilo.

Pri la orel-ringi, oli anke esas Mexikiana inventuro. Olmek-maskili montras granda trui en plulongigita orel-lobi qui reprezentas la granda orel-bobini probable werata da le Olmek. La petra maskilo di Teotihuacán anke havas trui por orel-ringi, e statuo di Chalchiuhtlicue, la aquo-deino, montras ke el vere weras la

granda orel-bobini, same kam mur-pikturi. Forsan la maxim famoza weranti di orel-bobini esis le Maya, la klas-strukturo di qui postulis plu granda bobini por plu altranga individui. Fakte, tra le Amerika, la extravageme granda orel-bobini uzesis kom signo di alta rango.

La Fakti dop la mito

Komprenende, la evidenta objeciono quan Menzies povus ofrar ad omna kontra-pruvi hike provizita esas ke me ne pruvis ke la Chiniani ne donis omna ta novaji a la Mexikiani. Ma hike ni dependas de cienco por montrar ke la teorii kulturala di Menzies eroras. La unesma statui havanta fenduret-forma okuli datizesas 1500 a.K. Le Olmek florifis de 1200 – 400 a.K., e Teotihuacán destruktesis cirkum 650 p.K. Geologio e datizo per radio-karbono informas ni pri to, e mem se li eroris per yarcenti, to ankore esas multe plu frue kam la dato propozata di la deskovro di Amerika da Chinia, 1421 p.K. Tre simple, la Mexikiani sole ed ipse developabis omna t. n. traiti Chiniana yarcenti ante la alegata misiono di la Chiniani.

En 1421 p.K., la Chiniani, se li venabus, deskovrabus la Azteka civilizuro en la Valo di Mexikia, ma to ja esis tote developata civilizuro havanta mili de yari di historio kulturala. Li ne bezonis adoptar jado de la Chiniani; ol uzesis en Mexikio dum plu kam 3.000 yari. E segun la Azteki, Teotihuacán esis la loko di dei, santa ruinajo, loko on ne darfas perturbar per enterigar exterlandani. Ol esis loko adube la Imperiestro di la Azteki venis por homajar.

Komprenende, to nule pozitive forjetas la nociono ke la skeleto forsan esas to di sendato Chiniana, ma til ke la supra punti prizentita esas tote explorata e refutata, ta skeleto ne konsideresez "plusa forta indikajo pri la kontakto kun Mexikia da Chinia ante Kolombo." Nihilominus, Menzies joyoze konvinkesas ke ta kadavro esas la fumifanta pafilo qua pruvas Chiniana kontakto kun Mexikia. Lu dicis a la *New York Times Magazine* ke lu sendis sua helpanti por serchar peci di la kadavro quin lu kredas esar celita en Suisia e Suedia por "ganar DNA pri ol" (Hitt). Esas stranja, ma lua retsituo raportabis ke ol polveskis, ka ne? Nu…

La famoza erudito pri Mezo-Amerika, Michael Coe, dicis ke esas tre posibla ke ultempe Chinia e Mexikia havis ula neduriva kontakto (videz la sequanta chapitro). La uzo di partikulara tekniko por fabrikar kortico-papero, komuna en Chinia, Sudesta Azia, Indonesia, e Mezo-Amerika semblas indikar to. Coe dicas ke ta savo pri ta maniero facar papero "difuzesis de estala Indonesia a Mezo-Amerika dum tre frua dato" (*Maya* 58). Uli asertas ke Chiniana registri sugestas voyajo a Mexikia dum la Xma yarcento p.K. Tamen, mem se vera, to ofras nula pruvo pri Aziana influo, pro ke la civilizuro di le Olmek naskis cirkume 1500 a.K.

Ma per zeloze esforcante pruvar partikulara voyajo Chiniana en 1421, Menzies destruktas irga posibleso ke lua teorio kunligez la magra pruvi pri voyaji trans-Pacifika. Nihilominus, Menzies kurajoze avancas, ofras sua maxim recenta supozaji pri la Chinia-centrigita vidpunto a sua loyala lektanti interretala, por mikra honorario, komprenende. Ma se omna lua pruvi havas la sama qualeso kam ca "ecitanta" deskovro en Mexikia, me ne

savas pro quo irgu pagus por ol. Nihilominus, me ulmaniere trovis me adjuntita a lua posto-listo por ca stranja kredo, forsan pro lua vana espero ke kontinua inundo de "pruvi" quale to infre remarkata, satisfacus per quanto vice qualeso por konvinkar me.

Misinterpreto pri kulturi orientala

Ante la unesma parto di 2004, Gavin Menzies asertis ke la Chiniani vizitabis ne nur Amerika ma anke la Romana Imperio, Australia, ed Antarktika(!). Itere, lua pruvi konsistis ek "naufrajita jonki Chiniana" quin nulu altra vidabis, la prezenteso di rizo en Italia, recenta raporti Chiniana, e komprenende la sempre importanta "historii oficala" skribita por la imperiestri Chiniana.

La retsituo oficala pri 1421 asertis ke "Ri-evaluo di raporti di le Ming, plura navigado-mapi, anke la deskovro di un de la paso-mapi di Zheng He, provizas solida pruvi ke lua navari segliris ad Antarktika ed Australia, yari ante Cook e lua kolegi." La aserti, da profesoro Zhiquiang Zhang, e repetita che la retsituo di Menzies kom

pruvi, “deschifris” la mapo di Zheng por “trovar” Australia ed Oceania. Menzies pluse uzis la registri Chiniana por ligar Chinia a landi Europana pro ambigua raporti pri loki qui forsan esus Europa, od adminime voyajanto-naraci pri quale Europa forsan esus. Komprenende, lu kredis ke to signifikas Chiniana expediciono a la kontinento.

Menzies havas nekritikala fido ye la registri Chiniana, beate nulsavanta ke la Chiniana ideo imperiala pri historio postulas ke la registri esez chanjita por harmoniigar Chinia kun la ideologio imperiala. Pro ta skopo, la “oficala historii” registragas ke la rejulo George III di Britania pagis tributo a la Manchu-imperiestro, quon lu nultempe facis. Simile, omna sucedanta dinastio chanjis la historii precedanta segun sua propra skopi.

Konseque, irga historio registragita en la dokumenti imperiala mustas esar kuntextale konsiderata segun la tendenci ideologiala di la Korto Cielala. Segun multa eruditi nuntempa pri Chinia, tala riskribo di historio duras nun en Chinia, partikulare pri prehistorio, ube Chinia docas ke la

homaro evolucionis en Chinia, anke la maxim anciena civilizuri di la mondo. Do "deskovraji" da arkeologi Chiniana, qui kustumale ne esas rigorozeme parexplorata internacione, esas probable dubitinda. Dependar de tala docaji sen verifiko kelke similesas spektar filmo por lernar historio.

Konkluze, la aserti da Menzies esas tro fore extensata e grande kuras ultre realeso. Mem se omno asertita pri la navaro di admiralo Zheng He esus vera, de lua alegata distributo di "Dene-Kaukaza" lingui til lua distributo di lua propra DNA tra la mondo (prodajo dum nur du-yara voyajo!), semblus ke Zheng livis poka duriva impresuro inter la homi renkontrita. Ke li rimemoras nulo pri lu e vidis nula duriva afekto en lia vivo-maniero ne fitas la imajo di grandeso quan la Korto Cielala volis projektar. Semblas ke la voyajo di la admiralo esis nur papera tigro.

Verki Citata

Coe, Michael. *Mexico: From the Olmec to the Aztecs.* 4th ed. Singapore: Thames and Hudson, 2001. Imprimita.

--*The Maya.* 6th ed. Ri-imprimita. Singapore: Thames & Hudson, 2001. Imprimita.

Hitt, Jack. "Goodbye, Columbus!" *New York Times Magazine.* 5 julio 2003. Interreto.

Menzies, Gavin. *1421 Official Website.* Interreto.

IV. Atlantida, Mu, e le Maya

La frua historio di studio di Mezo-Amerika karakterizesas da grava disputo pri la origini di civilizeso Mezo-Amerikana. Ofte ta disputo esas pri du perdita kontinenti, Atlantida e Mu, ed ube lia travivanti pose habitis. Defensanti di la Atlantida-hipotezo asertas ke travivanti di ta perdita kontinento extensis su ad Afrika ed ad Mezo-Amerika, e genitis tala civilizuri avancigita quala Egiptia e le Maya (Orser), ma kredanti ye Mu asertas ke refujanti de la perdita kontinento en la Pacifika voyajis a Chinia ed a Mezo-Amerika, e genitis civilizuri avancigita (Tompkins). Ke civilizuri di Mezo-Amerika naskis *in situ* nultempe konsideresas.

La du chefa defensanti di sua teorii respektiva esis Ignatius Donnelly e kolonelo James Churchward. Segun

profesoro Charles Orser, Donnelly, olima kandidato por vice-prezidanto di Usa, konstruktis sur la mito pri Atlantida quale skribita da Platon viziono di la insulo-kontinento qua duris dum yarcento pos ke sua libro, *Atlantis: The Antediluvian World* [*Atlantida: La Mondo antediluvia*] cesis esar rimemorata: "Ol esas, tre simple, la maxim importanta libro pseudo-arkeologiala skribita, ed ol provizis voyo-mapo por la inundo de pseudo-arkeologio qua venis pos ol."

Ye la altra termino di la spectro, kolonelo Churchward kredis ye insulo-civilizuro situita en la Pacifika Oceano, la restajo di qua lu kredis ankore esar videbla en la ciklopatra ruinaji di la insuli Polinezia, precipue la statui di Pasko-insulo. Historiisto alternativa Peter Tompkins dicas ke la Mu di Churchward esas la origino di civilizuro havanta "un koloniizo-brancho [qua] iris de Mu til Mezo-Amerika, de-ibe til Atlantida" (364). Segun ta skemo, civilizeso arivis en anciena Mezo-Amerika per la Pacifika voyo, ed Atlantida esas abasita til kolonio di la plu granda Mu.

La konflikto inter ta difuzo-teorii pre-moderna duktis generacioni di difuzisti asertar origini exterterana di civilizuro Mezo-Amerikana, tale konsternante arkeologi, qui esforcis haltigar la furto de kulturi indijena (videz Haslip-Viera et al.).

La Hipotezo pri transiro di la Atlantiko

Donnelly lokizis Atlantida en la Atlantika Oceano ed asertis ke olua decendantaro populizis la bordo Atlantika e kunportis kulturo a la nulsavanta indijeni pos la falo di la granda insulo. Ta teorio avide adoptesis da la difuzisti di la XIXma yarcento pro ke, quale Tompkins naracas, "la similesi inter piramidi Mexikiana ed Egiptiana, hieroglifi, e kalendarii tro forte indikis la existo en la Atlantiko di intervenanta kontinento od insulo-grupo, por qua la naraco di Platon konvenas" (36). Komprenende, havante la plusa efekto negar ke la indijeni havis kulturo egala a to di la Europani ne lentigis la extenso di difuzismo.

Pos la retrojeto di la Atlantida-hipotezo dum la XXma yarcento, spekulado transformis la Atlantida-hipotezo aden

transoceana kontakto. Tamen, mem per ta skisuro, la konekto esas tenua, mem maxim bone konsiderata. La piramidi Egiptiana e Mezo-Amerikana tote ne relatas l'una a l'altra, nek per formo nek per funciono. Quale Haslip-Viera, Montellano, e Barbour remarkas, la piramidi Mexikiana esas grado-piramidi havanta larja, acesebla gradi kronizita per templi, ma la piramidi Egiptiana esas reguloza piramidi havanta nula aceseyo o templo-suprajo (427). Pluse, se la Egiptiani ya venis a la Nova Mondo, pro quo li docus a le Olmek di 1500 a.K. la tekniki por konstruktar piramidi quin li ipsa cesabis uzar yarcenti plu frue?

Samyare kande Tompkins skribis sua historio alternativa pri inquesto di piramidi Mexikiana, altra inquestanto uzis la antiqua teorii di la XIXma yarcento por formuligar diferanta vidpunto pri la origini di anciena civilizuri Mexikiana. Quale diskutata da Haslip-Viera, Montellano e Barbour, Ivan van Sertima propozis ke anciena Mezo-Amerika derivis sua civilizuro de trans-Atlantika voyaji da Afrikani. Van Sertima esis chefo di la movemento Afro-centrala, e ferme kredis ke Afrikana homi (negri)

responsis omna anciena civilizuri di la tero: “Pri le Amerika, plu komplexa skemo mustis esar avancigita por explikar la relativa izoleso di ta kontinenti e la obstakli geografiala ofrata da la Atlantiko e Pacifiko” (Haslip-Viera et al. 420).

Van Sertima propozis komplexa skemo pri trans-Atlantika voyaji qui dependis de du bazala pruvi: Afrikana planti en la Nova Mondo, ed Afrikana vizaji skultita en anciena roki di le Olmek. On povas refutar la pruvo botanikala per kelka frazi, ma la kapo-roki bezonos plu longa, plu nedireta maniero por intelektar ol.

La pruvo botanikala pri transoceana kontakto fundamentale esas nur la Afrikana botelo-gurdo qua, Michael Coe remarkas, esis la unesma domestikajo di la homi Mezo-Amerikana, kultivita cirkume 6500 a.K. (*Mexico* 34). Van Sertima asertis ke Afrikana voyajanti adportis la planto a la Nova Mondo; la maxim anciena Afrikana botelo-gurdi kultivita en la Anciena Mondo datizas til nur 3000 a.K.: “Do gurdi unesme kultivesis en la Nova Mondo multe plu frue kam en Egiptia” (Haslip-Viera et al. 429). Por savo pri gurdo-kultivo voyajar de

Afrika a Mexikia, necesesas ke la Afrikani kultivis la gurdo *ante* la Mexikiani, a qui li supozate donis ol. Pluse, pro ke la gurdo esas kapabla flotacar trans la oceano sen domajo, Haslip-Viera, Montellano e Barbour asertas ke "esas nula bezono imaginar transporto homala a la Nova Mondo" pro ke existas nula altra pruvi pri introduktata speci Afrikana ante Kolombo (429).

Altra-latere, la pruvi pri Afrikani skultita en anciena roki Mezo-Amerikana postulas plu profunda e plu komplexa trakto.

Jacques Soustelle raportas ke la Olmek-kulturo unesme esis konocata dum 1862 per la deskovro di la unesma petra kapo kolosala, ma la kulturo ne identifikesis kom aparta de le Maya til 1926 (10, 14). Do la unesma raporto pri Olmek-kapo tintesis ne nur per la rasala atitudi di ta tempo ma anke tota vakueso en la kompreno arkeologiala pri ta regiono.

Kande la voyajanto di la XIXma yarcento, José María Melgar y Serrano, profunde plunjis aden la junglo Mexikiana por inquestar rumori pri petra statui

kolosala celita en la verda foresti, lu ne povis savar ke lu incitos plu kam un yarcento de spekulado pri la origini transkontinentala di civilizeso Mezo-Amerikana. Nam Melgar y Serrano deskovris la unesma signi di la maxim anciena alta civilizuro en le Amerika, le Olmek, e lu shokesis da un de lia petra kapi kolosala, qui semblis stranje similesar homi Afrikana: "Kom arto-verko, ol esas, sen exajero, splendida skulturo... ma to quo maxime astonis me esas ke la tipo reprezentata esas Etiopiana. Me konkluzis ke sendubite negri esis en ta regiono, e de la maxim frua etapi di la mondo" (Soustelle 9).

Dum la sequanta 140 yari, multa autori skribis pri la Afrikana aspekto di le Olmek e prizentis ta petra kapi kolosala kom pruvo ke voyajanti de Afrika donabis a le Olmek la avantajo di civilizeso.

En 1995, historiisto alternativa Graham Hancock publikigis sua masiva tomo, *Fingerprints of the Gods* [*Fingro-imprimuri di la dei*], en qua lu expansis la antiqua teorii difuzista pri la origino di le Olmek. Per asertar ke la Olmek-kapi havas

origino Afrikana, Hancock dicis ke "Esus probable neposibla … ke skultisto *inventus* la diferanta traiti kombinata di autentika raso-tipo (131). La imajo di autentika kombinuro do forte implikas ke modelo homala uzesis." Ta traiti citata esis evidente la larja nazi e dika labii di le Olmek-kapi, quin van Sertima, Hancock, ed altri ligas ad Afrikani.

Tamen, quale irga antropologiisto biologiala povas demonstrar, fenotipi preske nulmaniere relatas raso. Quale Jurmain, Nelson, Kilgore e Trevathan remarkas, raso ne esas koncepto biologiala: "La quanto de varii genetikala vidata en diferi *inter* grupi esas vaste superirata da la varii qua existas *en* grupi." Rezultante, "raso esas koncepto sensignifika" (108). Do, talmaniere pruvinte ke esas nula rasi esar montrata da la Olmek-kapi, on pose demonstrez ke la kapi ne partoprenas la sama traiti kun lia supozata modeli.

Haslip-Viera, Montellano e Barbour spensas multa spaco per diskutar la historio evolucionala di plata nazi e larja labii kom adapto a la tropika klimato di Mexikia (423). La anciena aserto ke Egiptiani donis

civilizeso a le Olmek ne esas defensebla da ta kapi pro ke "Nubiani ed Egiptiani havas plu longa, plu dina nazi pro ke li habitis dezerto" (423). Ke la kapi havas origino West-Afrikana (stereotipale negra) anke refutesas per remarkar ke West-Afrikani esas "prognata" (havas mandibuli salianta), quin la Olmek-kapi certe ne havas. Anke, la Olmek-kapi havas "epikanta" okulo-falduri quale Aziani, quin Afrikana populi ne havas. Altravorte, la Olmek-kapi montras homi Mexikiana: "li similesis homi qui ankore habitas la basa regiono tropika di Mexikia" (Haslip-Viera et al. 423).

La hipotezo pri Afrikana origini semblas unesme bone akordar kun la hiperdifuzista movemento di la plu tarda XIXma yarcento. Tatempe on supozis ke civilizeso komencis en Egiptia ed extensesis de-ibe til omna parti di la mondo, e ke la homi di le Amerika mustis recevir lia civilizeso de extera fonti pro lia inferioreso biologiala (Haslip-Viera et al. 420).

Komprenende, la pensanti di la plu tarda XIXma yarcento perturbesas da la semblante Afrikana traiti di la Olmek-skulturi, pro ke la Egiptiani, la civilizuro di

qui esis konsiderata la antecedento di omno, tatempe kredesis esar Kaukaza homi. La t. n. Negro-tipo on anke konsideris esar biologiale inferiora. La brilanteso di la hipotezo di van Sertima esis ke ol konsideris la Afrikana fenotipo kom biologiale superiora, e talmaniere "pruvis" ke la anciena supozi esis justa, ma per la nejusta koloro: "Esas kurioza ke ta hipotezo ri-emersis dum la plu tarda XXma yarcento en revizita formo, la biologiale superiora homi nun identifikata kun negri" (Haslip-Viera et al. 420).

La hipotezo pri Afrikana origini sucesoze refutesis per tote ciencala pruvi. Nihilominus, la grand-nombra teorii pri Afrikana origini, segun Jacques Soustelle, "duras frequentar arkeologio Mexikiana quale nesucesoze exorcisata fantomi" (10).

La Hipotezo pri transiro Pacifika

Se ti qui pensas pri Afrikana origini trasis la komenco di lia teorio a la fairoza morto di Atlantida, la spekulanti pri Aziana origini anke trovas ke lia propra perdita kontinento helpis formacar la civilizeso Mezo-Amerika. Skribante pos la morto di la

Atlantida-teorii di Donnelly, kolonelo James Churchward deklaris en 1930 ke la fablatra lando Mu esabis Pacifika kontinento plu granda kam Atlantida, e ke Mezo-Amerika esis nur kolonio di ca granda lando. Quankam Tompkins kredas ke la Mu-mito povus explikar la origini di civilizeso Mezo-Amerikana, "la vorto di Churchward darfas aceptesar nur da ti qui deziras kredar lu" (372). Sen pruvi por suportar lua aserti, la teorio di Churchward pri perdita kontinento falis aden la forjetajuyo di historio, quankam la ideo di trans-Pacifika voyaji ne falis.

Michael Coe mencionas ke "la posibleso di ula influo trans-Pacifika en kulturi Mezo-Amerikana ne povas, tamen, esar tante facile abandonata" (*Maya* 57). La hipotezo pri Aziana influo havas plu forta bazo en fakto kam la Afrikana konkursanto, quankam poko restas por suportar ol.

La maxim bona, e fakte la unika pruvo por trans-Pacifika kontakto esas la uzo di partikulara tekniko por fabrikar kortico-papero, komuna en Chinia, Sudest-Azia, Indonesia, e Mezo-Amerika. Coe dicas ke savo pri ta metodo por papero-fabriko

"difuzesis de estala Indonesia a Mezo-Amerika ye tre frua dato" (*Maya* 58). Lu pluse asertas ke, pro ke kortico-papero uzesis por fabrikar libri, informo posible esis kambiata inter populi Pacifika e Mezo-Amerikana. To semblas akordar kun la versiono di Tompkins pri anciena registri Chiniana, quin lu asertas dokumentizar transoceana voyajo inter Chinia e Mezo-Amerika dum la Xma yarcento p.K. (353). Ma, mem se vera, to provizas nula pruvo pri Aziana influo, pro ke la Olmek-civilizuro naskis cirkume 1500 a.K. (Soustelle 31) e la Maya-civilizuro enirabis la grandeso di sua Klasika Periodo yarcenti ante la supozata voyajo (Coe *Mexico* 82). Tamen, Tompkins asertis plu frua konekto inter Chinia e Mezo-Amerika cirkum la duadek-e-triesma yarcento a.K. (353). Lu koaktesis koncesar, tamen, ke "pro ke esas nula konocata registri historiala por tala frua periodi… ta naraci flotacas en vakueso inter fakto e fiktiveso" (Tompkins 354).

Plusa esforco relatar la kosmologio Mezo-Amerikana a la Chiniani esis pri la kalendario-sistemo. Coe asertas ke la kalendario-ciklo Mezo-Amerikana havanta

260 dii, kun olua bestio-simbolismo, esas preske perfekte paralela a la luno-kalendario di Sudest-Azia: “Pluse, kosmologiala sistemi Aziana e Mezo-Amerikana, qui emfazas universo quarparta havante quar kardinala punti asociata kun partikulara kolori, planti, animali, e mem dei, esas astonante simila” (*Maya* 57). Balaji Mundkur defiis ta ideo yardeki ante nun, per asertar ke la komparo esas eroroza: “Ta kompari semblas febla ne nur pro ke li esas surfacala ed intrinseke kontredicanta, ma anke pro ke li esas opozata da vasta amaso di [Aziana] simbolismo religiala. Pluse, li kronologiale esas nekonciliebla kun eventi historiala” (541). Segun Mundkur, la diferi inter arto Aziana e Mezo-Amerikana multe plu pezas kam la surfacala similesi, ed arto-analizo povas ofrar nur subjektala konekto inter la Anciena e la Nova Mondi, precipue pro ke tante multa di la kulturo Aziana quan la Mezo-Amerikani supozeble pruntis reale naskis yarcenti *pos* la nasko di la civilizuri Mayana e Mexikiana (542).

Ma la surfacala simileso en arto-stili genitis plusa aserti. Inter la maxim komuna aserti por trans-Pacifika kontakto kun

Mezo-Amerika esas komuna serpento-kulto, fondita sur supozata simileso di Chiniana, Hinduista, e Mayana pikturi. Ed Azia ed Mezo-Amerika dedikis templi a serpenti, e la serpento-kulto videsas en la maxim anciena situi civilizita di Mezo-Amerika, inkluzante la Olmek-okupado di Chalcatzingo (Coe *Mexico* 77) e La Venta (Hancock 131), anke en anciena Chinia ed India (Mundkur 429). Tamen, la simileso semblas ibe haltar. Mundkur sucesoze igas on dubitar la difuzist-aserti kande lu remarkas ke "la traiti di la serpento-kulto en pre-Kolomba Mezo-Amerika civilizita… fundamentale diferas de la serpento-savaji di India e Sudest-Azia" (429). Pluse, lu remarkas ke serpent-adoro esas komuna ne nur en Azia ed Amerika ma da preske omna anciena kulturo konocata e da ankore travivanta chasanto-kolektanti, de Nord-Amerika til Australia (Mundkur 429). On ne darfas aceptar ke ulo tante universala indikas komuna origino dum tempi historiala, quankam forsan on povus mem plu frue indikar la Jung-primtipi quin Victor Mansfield identifikis en la pikita cirkli Mezo-Amerikana.

Ed Azia ed Amerika semblis partoprenar tendenco facar “mandali”, la skisita o skultita cirkli por deala meditado favorata da Hinduisti e Buddhisti. Mansfield dicas ke la “mandali” Mezo-Amerikana havas origino en Teotihuacán e partoprenas simila formo e pozo en templi kun la Aziana “mandali” (274). Lu ofras expliko por la surfacala simileso inter “pikita cirkli” Mezo-Amerikana e “mandali” Aziana: “la pikita cirkli forsan servis kom kalendarii” pro ke li havas kruco en la cirklo, la brakii di qua tendencas apuntar direcione la solstici ed equinoxi (274). Malgre ke Mansfield ofras Jung-atra interpreto pri la maniero per qua universala forci psikala influis dezignuri di “mandali” (e Kristana labirinti), la kalendario-reprezento esas maxim probabla, precipue kande on rimemoras ke la Mezo-Amerikani konsideris la universo en quar parti, do la kruco dividas la pikita cirklo aden quar secioni (274-275). Komprenende, por kreditar la hipotezo pri Aziana origino, Aziana (e precipue Chiniana) kosmologio emfazas quarparta universo.

Tamen, malgre la rakonti e rumori pri Aziana influo en Centrala Amerika, esas tre poka reala pruvi ecepte la tekniko por fabrikar kortico-papero. Coe plu koncize dicas: "[O]n ferme emfazez ke *nula* objekti fabrikita en la Anciena Mondo esis indentifikita en irga Maya-situo" (*Maya* 57). Tamen, Coe konkordis ke le Maya forsan recevis Aziana idei "kelkafoye dum lia frua historio," ma nulmaniere esis li "derivita de prototipi dil Anciena Mondo" (*Maya* 58).

Ultre hiperdifuzismo

Til nun ni exploris hipotezi qui, quankam fondita sur anciena idei pri perdita kontinenti, partikulare traktas transoceana origini por civilizuri Mezo-Amerikana por esforcar pruvar ke la civilizuri di la Nova Mondo naskis en la Anciena Mondo. La logikala extenso di ca pensado difuzista esis riveno a la viziono di la XIXma yarcento pri perdita matrolando por civilizeso homala, nun kun reflekto di la spac-epoko.

Suisiana autoro Erich von Däniken kauzis sensaciono kande lu asertis "ke nia preavi recevis viziti de la universo dum la

fora pasinto" (viii; videz mea libro *La Origini di la spaco-dei*). Partale decepto e partale bizara spekulado, von Däniken asertis ke la Plumizita Serpento-deo Mezo-Amerikana esis exterterano pro ke en lua mondo, exterterani flugis trans la cielo en spaco-navi, e ta spaco-navi similesis serpenti a le anciena Maya, qui supozeble esis tro stupida por komprenar irgo: "Quale irgu adorus ta repugnanta ento kom deo, e pro quo ol anke povas flugar? Inter le Maya ol povis" (von Däniken 104). Do la Plumizita Serpento esez spaco-navo.

Segun von Däniken, la famoza sarkofago-kovrilo di sinioro Pacal di Palenque montras ne la "giganta mandibuli senkarna… la Mond-Arboro [e] la ucelo-monstro Wuqub' Kaqix" (Coe *Maya* 137) ma mashinaro: "hodie irga puero identifikus ta veturo kom spaco-navo" (von Däniken 100). Preske triadek yari plu tarde, Hancock asertis segun ta ideo ke la tombo di Pacal "similesas aparato teknologiala plu multe kam… la rejulo retroe falante aden la senkarna mandibulo di la tero-monstro" (151). Ecepte ke, por Hancock, la agento qua responsas ta teknologio ne esis

exterterani, ma "plu anciena e plu alta civilizuro" (155), ne dessimile a la legendala Atlantida o Mu, longatempe forjetita kom neprobabla e ne suportata da pruvi. Do la cirklo qua komencis un yarcento ante nun per Donnelly e pose Churchward klozesas per la sama rakonti.

Malgre kritiko da la komuneso ciencala, inkluzante la famoza ciencisto Carl Sagan, la hipotezi pri anciena astronauti e perdita civilizuri restas populara. Segun *Omni*: "Un de la originala objecioni di Sagan esis la bazala supozo ke nia ancestri esis evidente tro stupida krear la arkitekturo monumentala di nia pasinto" (77). Ed advere, to esas la temo qua permeas omna idei difuzista pri la origini di civilizeso Mezo-Amerikana. Singlu de ta autori asertas ke la Mezo-Amerikani esis su ipse nekapabla krear unika, vivoza, ed ecitanta civilizuro, e ke li bezonis extera agenti por helpar li vinkar lia mentala feblesi.

Ta vidpunto ne nur esas nejusta, ol anke esas rasista. Ol esas rasista kad ol venas de suportanti qui propozas la Kaukaza refujanti di perdita kontinento

(videz Hancock 102-104) o la Afrika-centristi qui supozas ke Afrikani esas la superiora raso (videz Haslip-Viera et al. 420). To quon ta kredo-sistemo falias komprenar esas ke la homaro havas nula determinismo biologiala, ke inteligenteso e la kapableso krear e komprenar ne esas traiti apartenanta a rasi, ma ad individui (Jurmain et al. 109). Mezo-Amerikani havis longa tradiciono di civilizeso e kulturo ante la vinko da la Hispani, e nula esforco riskribar historio darfas negar lia heredajo kulturala a la anciena populi di Mexikia.

Verki Citata

Coe, Michael. *The Maya.* 6th ed. Ri-imprimita. Singapore: Thames & Hudson, 2001. Imprimita.

—. *Mexico: From the Olmec to the Aztecs.* 4th ed. Ri-imprimita. Singapore: Thames & Hudson, 2001. Imprimita.

Däniken, Erich von. *Chariots of the Gods?* New York: Bantam, 1969. Imprimita.

Hancock, Graham. *Fingerprints of the Gods.* New York: Crown, 1995. Imprimita.

Haslip-Viera, G., B. Ortiz de Montellano, e W. Barbour. "CA Forum on Anthropology in Public: Robbing Native American Cultures: Van Sertima's Afrocentricity and the Olmec." *Current Anthropology* 38 (1997): 419-441. Imprimita.

Huyghe, P. "UFO Update: The Rise, Fall and Afterlife of Erich von Däniken's

Theory of Extraterrestrial Gods." *Omni* mayo 1994: 77. Imprimita.

Jurmain, R., H. Nelson, L. Kilgore, W. Trevathan. *Essentials of Physical Anthropology*. 3rd ed. Belmont, CA: West/Wadsworth, 1998.

Mansfield, V. "Mandalas and Mesoamerican Pecked Circles." *Current Anthropology* 22 (1981): 269-284. Imprimita.

—. "The Alleged Diffusion of Hindu Divine Symbols into Pro-Columbian Mesoamerica: A Critique." *Current Anthropology* 19 (1978): 541-583.

Orser, Charles. "The Father of Atlantis, Ignatius Donnelly, Created the Modern Myth and Molded Pseudo-Archaeology." *Archaeology Today* 2001: n.pag. Interreto.

Soustelle, J. *The Olmecs: The Oldest Civilization in Mexico.* Trad. H. R.

Lane. Norman, OK: University of Oklahoma Press, 1985. Imprimita.

Tompkins, Peter. *Mysteries of the Mexican Pyramids.* New York: Harper & Row, 1976. Imprimita.

Apendico: Artiklo pri la Granda Ravinego, 1909

Arizona Gazette
5 aprilo 1909

Explori en Granda Ravinego

Misterii di imensa alta
kaverno deskovresas

JORDAN ESAS ENTUZIASMOZA

Remarkinda trovaji indikas
ke anciena homi migris
de Oriento

La maxim recenta novaji pri la progreso di la explori di to quon ciencisti nun konsideras kom ne nur la maxim anciena deskovrajo arkeologiala

en Usa, ma un de la maxim valoroza en la mondo, mencionita kelke ante nun en la *Gazette* (videz fotografuro sinistre), hiere adportesis al urbo da G. E. Kincaid, l'exploristo qua trovis la granda subtera citadelo di la Granda Ravinego dum voyajo de Green River, Wyoming, alonge la Colorado [fluvio], en ligna batelo, ad Yuma, plura monati ante nun.

Segun la historio naracata a la *Gazette* da sioro Kincaid, l'arkeologi di la Smithsonian-instituto, qua provizas la pekunio por la expedicioni, facis deskovraji qui preske konkluzive pruvas ke la raso habitinte ta misterioza kaverno, hakita en solida petro da homala manui, havis orientala origino, posible de Egiptia, trasita til Ramses. Se lia teorii pruvesas da traduko di la tabeleti grabita per hieroglifi, la misterio di la historiala populi di Nord-Amerika, lia anciena arti, qua li esis e de-ube li venis esos solvita.

Egiptia e la Nilo, ed Arizona e la Colorado esos ligata da historiala kateno irante tra la epoki, qua shanceligas la maxim baroka fantazio di la fiktivisto. Sub la direkto di profesoro S. A. Jordan, la

Smithsionian-instituto nun persequas la maxim kompleta exploro, qua duros til ke la lasta katen-ringo forjesas.

Preske un milio subtera, cirkum 1.480 futi sub la surfaco, la longa chefa paseyo esis explorata por trovar plusa grandega chambro de qua radias duadeki de paseyi, quale la radii di roto. Plura centi de chambri deskovresas, atingata per paseyi qui iras de la chefa paseyo, un de li explorata havanta longeso de 854 futi ed altra longa de 634 futi. La recenta trovaji inkluzas kozi quin nultempe esis konocata kom indijena en ca lando e sendubite havis lia origino en la Oriento.

Milito-armi, kupra instrumenti, tam akuta e tam harda kam stalo, indikas la alta stando di civilizeso atingata da ta stranja homi. La ciencisti divenis tante interesata ke preparo avancas por equipar la kampeyo por extensiva studio, e la grupo esos plugrandigita til triadek o quaradek homi.

"Ante irar plu fore aden la kaverno, plu bona provizo por lumizo esez instalata, nam l'obskureso esas densa e tote nepenetrebla da la kustumala manu-torcho. Por evitar perdesar, metal-fili esas depozata

del enireyo ad omna paseyi qui duktas a la chambregi. Quante fore ca kaverno extensas on ne povas konjektar, ma nun multi kredas ke to quo esas ja explorata esas nur la ‘kazerno’, uzante Amerikana termino, por la soldati, e ke fore aden la submondo trovesos la chefa komunala habiteyi di la familii. La perfekta ventilado di la kaverno, la kontinua aerofluo qua sempre trasuflas, indikas ke ol havas altra ekireyo al surfaco.”

Sioro Kincaid esis la unesma blanka infanto qua naskis en Idaho ed esis exploristo e chasisto dum sua tota vivo, triadek yari servante la Smithsonian-instituto. Mem kurte rezumata, lua historio semblas fablatra, preske baroka:

“Unesme, me impresas ke la kaverno esas preske ne-acesebla. L’enireyo esas infre de 1.486 futi alonge la eskarpa ravinego-muro. Ol situesas sur guverneriala lando e nula vizitanto permisesos sub puniso de uzurpo.”

La ciencisti deziras laborar sen molesto, sen timo ke la arkeologiala deskovraji esez perturbata da ti qui serchas

kuriozaji o restaji. Voyajo adibe esus vana, e la vizitanto esus forsendita.

"La historio di quale me trovis la kaverno ja naracesis, ma en un paragrafo: Me voyajis alonge la Colorado-fluvio en batelo, sole, serchante minerali. Cirkume quaradek-e-du milii alonge la fluvio de la ravinego El Tovar Kristala, me vidis sur l'estala muro makuli en la sedimentala formacuro cirkume 2.000 futi super la fluvio-lito. Esis nula pedvoyo a ta punto, ma me tandem atingis ol per granda desfacileso. Super rok-tabulo, qua celis ol de vido de la fluvio, esis la boko di la kaverno.

"Esas gradi qui duktas de ca enireyo cirkume nonadek futi a to quo esis, kande la kaverno habitesis, la nivelo di la fluvio. Kande me vidis la marki di cizelilo an la muro en l'enireyo, me intereseskis, fixigis mea pafilo, ed eniris.

"Dum ta voyajo, me eniris per plura centi de futi alonge la chefa paseyo til ke me venis a la kripto en qua me deskovris la mumii. Un de olti me stacigis e fotografis per manu-torcho. Me kolektis plura restaji, quin me portis alonge la Colorado ad Yuma,

de ube me sendis oli ad Washington kun detali pri la deskovrajo. Sequante lo, l'explori komencis.

"La chefa paseyo esas larja de cirkume 12 futi, plustreteskas til 9 futi proxim la plu fora terminajo. Cirkum 57 futi del enireyo, l'unesma laterala paseyi bifurkas addextre ed adsinistre, alonge olti, ambalatere, esas nombro de chambri havanta grandeso di kustumala saloni nuntempa, quankam uli esas 30 x 40 futi quadrata. Olti eniresas per ovale formacata pordi ed esas aerizita per ronda aero-spaci tra la muri aden la paseyi. La muri esas dika de cirkume tri futi e sis 'inch'-i. La paseyi esas cizelita od hakita tam rekte kam injenioro povus skisar. La plafoni di multi de la chambri konvergas a centro.

"La laterala paseyi proxim l'enireyo iras alonge akut angulo de la chefa halo, ma vers la dopajo, li gradope atingas rekta angulo direcione."

L'Altaro

"Plu kam cent futi del enireyo esas la kruco-halo, longa de plura centi de futi, en qua trovesas l'idolo, od imajo, di la deo di la

homi, ol sidas kun gambi krucumita, havanta lotus-floro o lilio en singla manuo. La aspekto di la vizajo esas orientala, la skulto montras habila manuo, e la tota kozo esas remarkinde bone preservata, quale omno en la kaverno.

"L'idolo preske similesas Buddha, quankam la ciencisti ne esas certa pri qua religial adoro ol reprezentas. Konsiderante omno til nun trovata, esas posibla ke ta adoro maxime similesas l'anciena homi di Tibet.

"Cirkondante ta idolo esas plu mikra imaji, uli tre belega en formo; altri havanta tordita koli e destordita formi, probable simbolala pri boneso e maligneso. Esas du granda kaktusi havanta salianta brakii, un ye amba latero dil estradeto sur qua squatas la Deo. To omna esas skultita ek harda petro qua similesas marmoro. En l'opozant angulo di ca kruco-halo trovesis utensili di omna deskripturi, facita ek kupro.

"Ta homi sendubite savis la perdita arto di hardigar ca metalo, qua esis serchata da kemiisti dum yarcenti sen rezulto. Sur benko qua cirkondas la laboreyo esis ula karbono ed altra materio probable uzata en

ta procedo. Anke esas skorio e to quo similesas sulfidaji, montrante ke ta ancieni fuzis erci, ma til nun nula traco di ube o quale to facesis deskovresas, nek l'origino dil erco.

"Inter l'altra trovaji esas vazi od urni e kupi ek kupro ed oro, tre artale desegnata. La fayenco inkluzas emaliaji e glezita vazi. Altra paseyo duktas a tala graneyi quala trovesas en l'orientala templi. Li kontenas semini de diversa sorti. Un tre granda magazino ne ja eniresas, pro ke ol esas alta de dekedu futi ed esas atingebla nur de supre. Du kupra hoki extensas su an la bordo, qua indikas ke ula sorto de skalo atachesis. Ta graneyi esas ronda, pro ke la materii ek qui li konstruktesis, me opinionas, esas tre harda cemento. Griza metalo anke trovesas en ca kaverno, qua perplexigas la ciencisti, nam olua identeso ne ja esas establisita. Ol similesas platino.

"Dissemita pelmele sur la pavimento omnaloke esas to quon homi nomas 'kat-okuli,' flava gemi ne tro valoroza. Singlu de li esas grabita per la kapo di la Malay-tipo."

La Hieroglifi

"Sur omna urni, od an muri super pordi e petro-tabeleti trovita apud l'imajo, esas la misterioza hieroglifi, la klefon a qui la Smithsonian-instituto ankore esperas deskovrar. La grabo sur la tabeleti probable relatas la religio di la homi. Simila hieroglifi trovesas en sud-Arizona. Inter la pikto-skriburi, nur du animali trovesas. Un de li esas tipo prehistoriala."

La Kripto

"La tombo o kripto en qua la mumii trovesis esas un de la maxim granda chambri, la muri retroe inklinas per angulo de cirkume 35 gradi. Sur olti esas rangi de mumii, singlu okupas separata tabulo hakita. Ye la kapo di singlu esas benketo, sur qua esas trovata kupra kupi e peci de ruptita espadi. Uli de la mumii kovresas per argilo, ed omni envolvesis en kortico-stofo. L'urni o kupi sur la plu basa rangi esas kruda, ma atingante la plu alta tabuli, l'urni esas plu rafinite desegnata, montrante plu tarda civilizeso-etapo.

"Esas remarkinda ke omna mumii til nun explorata esas virala, nula pueri o

femini ibe interigesas. To duktas a kredo ke ta extera seciono esis la kazerno di la militisti. Inter la deskovraji, nula osti di animali trovesis, nula peli, nula vesti, nula lit-linaji. Multa chambri esas vakua ecepte por aquo-vazi. Un chambro, cirkum 40 x 700 futi, probable esis la chefa dineo-halo, nam koquo-utensili ibe trovesis.

"Per quo ta homi nutris su esas problemo, quankam on supozas ke li venis adsude dum vintro e farmis la vali, retroiris adnorde dum someri. Plu kam 50.000 homi povus komfortoze habitir la kaverni. Un teorio esas ke la nuntempa indijena tribui trovata en Arizona esas decendanti di la serfi o sklavi di la homi qui habitis la kaverno. Sendubite multa mili de yari ante la Kristana ero homi hike habitis qui atingis alta etapo di civilizeso. La kronologio di homala historio esas plena de lakuni."

Profesoro Jordan multe entuziasmis pri la deskovraji e kredas ke la trovajo havos nekalkulebla valoro en arkeologio.

"Un kozo pri quo me ne parolis forsan interesus. Esas un chambro, la paseyo a qua ne ventilizesas, e kande ni proximeskis ad ol odoro mortiganta e

serpentatra frapis ni. Nia lumizilo ne penetris la tenebro, e til ke plu forta lumizili esas havebla, ni ne saveskos to quon la chambro kontenas. Uli dicas serpenti, ma altri mokis ta ideo ed opinionas ke ol forsan kontenas mortiganta gaso o kemiaji uzata da la ancieni. Nula soni audesas, ma ol ya odoras serpentatre.

"La tota subtera instaluro igas ke on esez nervoza e timoza. La tenebro similesas pezo sur la shultri, e nia manu-torchi e kandeli nur plu-nigrigas l'obskureso. Imaginado abandonas su a konjekto e nedeala revi retroe tra l'epoki qui pasis til ke la mento shancelas vertijante en spaco."

Legendo di la indijeni

Relatante ca historio, on remarkas ke inter la Hopi-indijeni la tradiciono naracesas ke lia ancestri olim habitis en la subtero en la Granda Ravinego til ke disidenteso kreskis inter le bone e le mala, la homi havanta un kordio e la homi havanta du kordii.

Machetto, qua esis lia chefo, konsilis ke li livez la subtero, ma esis nula ekireyo. La chefo lore igis ke arboro kreskez e

perforez la tekto di la subtero, e lore la homi havanta un kordio ekklimis. Li restis apud Paisisvai (Red-fluvio), qua esis la Colorado, e kultivis grani e maizo. Li sendis mesajo a la Templo di la Suno, demandis la benediko di paco, bondeziro e pluvo por la homi havanta un kordio. Ta mesajero nultempe rivenis, ma nuntempe en la Hopi-vilaji ye sunkusho on vidas l'olduli di la tribuo sur la supraji di la domi e regardegante la suno, por spektar por la mesajero. Kande lu rivenos, lia landi ed anciena habiteyo esos ridonita a li. To esas la tradiciono.

Inter la graburi di animali en la kaverno videsas l'imajo di kordio super la loko ube ol situesas. La legendo esis saveskita da W. E. Rollins, la artisto, dum yaro spensita kun la Hopi-indijeni. Esas du teorii pri l'origino di la Egiptiani. La una esas ke li venis de Azia; la altra esas ke la rasala bersilo esis en la alta regiono di la Nilo. Heeren, Egiptiologiisto, kredis ye la Indiana origino di la Egiptiani. La deskovraji en la Granda Ravinego forsan plu lumizos homala evoluciono e prehistoriala epoki.

Pri la Autoro

Jason Colavito esas autoro e redaktero en Albany, NY, Usa. Lua libri inkluzas *The Cult of Alien Gods: H. P. Lovecraft and Extraterrestrial Pop Culture* (Prometheus Books, 2005); *Knowing Fear: Science, Knowledge, and the Development of the Horror Genre* (McFarland, 2008); ed altri. Lua exploro pri exterterani dum anciena historio esis montrata da la History Channel. Colavito esas internacione rikonocata da eruditi, teoriisti literala, e ciencisti pro lua pionira laboro explorar la konekti inter cienco, pseudo-cienco, e fiktivaji spekuliva. Lua inquesti exploras la maniero per qua homi kreas ed uzas lo supernatura por chanjar e komprenar nia realeso e nia mondo.

Vizitez lua retsituo http://www.JasonColavito.com e sequez lu ye Twitter @JasonColavito.